

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	2Cdo/16/2023
Identifikačné číslo spisu:	5113213400
Dátum vydania rozhodnutia:	30.01.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:5113213400.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu I. X., narodeného J., bytom X., právne zastúpeného advokátom JUDr. Milošom Gerom, so sídlom Bytča, Ul. Štefánika 217, IČO: 40 065 049, proti žalovanej L. M., narodenej J., bytom X., právne zastúpenej advokátskou kanceláriou STEHURA & partners, v. o. s., so sídlom Čadca, Fraňa Kráľa 2080, IČO: 47 246 863, pracovisko Žilina, Dolný val 574/7, v mene ktorej ako advokát a konateľ koná JUDr. Stanislav Stehura, PhD., o zrušenie vecného bremena, vedenom na Okresnom súde Žilina pod sp. zn. 2C/126/2013, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 31. mája 2022 sp. zn. 11Co/6/2022, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 31. mája 2022 sp. zn. 11Co/6/2022 z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

I.

Konanie pred súdom prvej inštancie

1. Okresný súd Žilina (ďalej len „súd prvej inštancie“) v poradí prvým rozsudkom z 25. mája 2017 č. k. 2C/126/2013-73 výrokom I. zrušil vecné bremeno - právo doživotného bývania a užívania domu č. XXX s príslušenstvom na parc. č. 2354 a pozemkov parc. č. 2354 a č. 2355 (zastavaná plocha a nádvorie, resp. záhrada), zapísaných na LV č. XXXX pre k. ú. X., zriadené v prospech žalovanej dohodou dedičov a výrokom II. priznal žalobcovi voči žalovanej náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Krajský súd v Žiline (ďalej aj „odvolací súd“) uznesením z 18. januára 2018 č. k. 5Co/258/2017-115 uvedený rozsudok z dôvodu absencie právneho posúdenia veci zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie s tým, aby sa pri posudzovaní otázky zrušenia vecného bremena v zmysle § 151p ods. 3 zák. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej aj „OZ“) zaoberal skutočnosťou, či za primeranú náhradu za také zrušenie možno považovať zaplatenie výplatku z dedičstva žalobcom žalovanej, a na ten účel vyhodnotil osvedčenia o dedičstve sp. zn. 15D/203/2006, Dnot 43/2006 z 10. 01. 2007 a sp. zn. 15D/416/2006, Dnot 81/2006 z 10. 01. 2007, skúmajúc vôľu dedičov, ktorú v uzatvorených dohodách o dedičstve prejavili.

II.

2. Súd prvej inštancie v poradí druhým rozsudkom z 18. novembra 2019 č. k. 2C/126/2013-142 výrokom I. vecné bremeno zrušil a výrokom II. priznal žalobcovi voči žalovanej právo na náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

3. Po hmotnoprávnej stránke spor posudzoval v zmysle ustanovení § 151n, § 151o a § 151p Občianskeho zákonníka. Z dedičského osvedčenia, ako aj z výpovede žalobcu a svedkov mu vyplynulo, že v dedičskom konaní sp. zn. 15D/203/2006 po R. X., rod. U. bolo prejednané dedičstvo, pričom účastníci tohto dedičského konania - súrodenci, deti poručiťky sa dohodli tak, že výlučným vlastníkom nehnuteľnosti sa stane žalobca s povinnosťou vyplatenia svojich súrodencov, každého po 47.000 Sk. Ohľadne sestry Jarmily Várošovej (žalovaná) bolo zriadené vecné bremeno, pretože táto v tom čase nemala kde bývať a bydlisko mala v rodičovskom dome. Bolo dohodnuté, že tejto žalobca vyplatí sumu 47.000 Sk v lehote do 6-tich mesiacov od odhlásenia sa z trvalého pobytu v dome č. XXX X.. Táto skutočnosť nastala, žalovaná sa odsťahovala z rodičovského domu a teraz má trvalé bydlisko X. č. XXXX. Bolo aj nepochybne preukázané, že žalobca žalovanej zaslal finančné prostriedky v sume 1.560,11 eur (47.000 Sk), čo vyplýva z pripojených poštových poukázok č. 10014 z 21. 08. 2013 a č. 10015 z toho istého dňa.

4. Súd prvej inštancie dôvodil, že žalovaná v konaní súhlasila so zrušením vecného bremena, ale v zmysle § 151p ods. 3 Občianskeho zákonníka žiadala za zrušenie vecného bremena primeranú náhradu, ktorú obranu žalovanej nemohol akceptovať. Žalovanej podľa názoru súdu prvej inštancie bola poskytnutá primeraná náhrada za zrušenie vecného bremena, a to suma 1.560,11 eur. Z dedičského rozhodnutia sp. zn. 15D/203/2006 vyplynulo, že výlučným vlastníkom nehnuteľnosti po nebohej R. X. sa stal žalobca. Ustupujúcim dedičom L. V. a K. B. vyplatil každej po 47.000 Sk (1.560,11 eur). Zhodne tak urobil aj čo sa týka najmladšej sestry L. X., ktorej tiež vyplatil túto sumu po tom, ako sa odsťahovala do X. č. XXXX. Súd nemohol teda akceptovať jej požiadavku, aby vecné bremeno bolo zrušené za primeranú náhradu, keď táto náhrada už bola žalovanej vyplatená. Súd tento prípad jednoznačne subsumoval pod ustanovenie § 151p ods. 3 Občianskeho zákonníka. Pokiaľ by žalobca vyplácal ďalšie finančné prostriedky ako primeranú náhradu za zrušenie vecného bremena, nepochybne by sa žalovaná aj na úkor svojich ostatných súrodencov obohatila, pokiaľ by získala väčší finančný prospech z dedičstva po svojej matke ako ostatní dedičia.

5. V bode 22. odôvodnenia rozsudku súd prvej inštancie znovu dal do pozornosti dedičské konanie, z ktorého vyplýva, že po tom, ako nastane tá skutočnosť, že žalovaná sa odsťahuje z rodinného domu č. XXX, žalovaný je povinný do 6-tich mesiacov jej zaplatiť finančnú hotovosť 47.000 Sk. Tieto podmienky boli zo strany žalobcu v plnom rozsahu splnené. Takisto bolo preukázané, že žalovaná sa odsťahovala z rodinného domu X. č. XXX.

6. Súd prvej inštancie doplniacim rozsudkom z 12. júla 2021 č. k. 2C/126/2013-203 vo výroku I. primeranú náhradu za zrušenie vecného bremena nepriznal a výrokom II. rozhodol, že žiadna zo sporových strán nemá nárok na náhradu trov konania.

7. Z odôvodnenia doplnacieho rozsudku (bod 7.) vyplýva, že vo veci súd prvej inštancie rozhodol meritorne v prvotnom rozhodnutí, o primeranej náhrade za zrušenie vecného bremena však nerozhodol, a preto doplniacim rozsudkom túto chybu opravil. Dal do pozornosti pôvodný rozsudok sp. zn. 2C/129/2013 z 18. 11. 2019, z ktorého bodu č. 22. vyplýva, že žalovaná obdržala náhradu za zrušenie vecného bremena.

8. Výrok II. doplnacieho rozsudku o nároku na náhradu trov konania o vyhlásení doplnacieho rozsudku odôvodnil tým, že žiadna zo sporových strán nemá právo na náhradu trov konania. To neplatí o pôvodnom (doplnanom) rozsudku, ktorý bol vynesенý v tejto veci, kedy súd priznal 100 % náhrady trov konania samotnému žalobcovi.

III.

Konanie o odvolaní

9. Krajský súd v Žiline (ďalej aj ako „odvolací súd“), v konaní o odvolaní žalovanej túto vyzval na vyjadrenie sa k novej aplikácii § 3 ods. 1 OZ.

10. Žalovaná vo vyjadrení k výzve súdu uviedla, že § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka predstavuje

všeobecnú zásadu súkromného práva, pričom v predmetnej výzve nie je uvedené, v akom kontexte je možné predmetnú zásadu aplikovať, preto nie je možné zaujať relevantné stanovisko. Uvedené vyplýva aj zo skutočnosti, že odvolaním napadnutý rozsudok je zmätočný a nepreskúmateľný, nakoľko nie je zrejmé, či súd rozhodol o zrušení vecného bremena z dôvodu podľa § 151p ods. 3 Občianskeho zákonníka alebo z dôvodu splnenia rozvázovacej podmienky. Súd na jednej strane uviedol, že návrhu žalobcu vyhovel z dôvodu, že z dedičského rozhodnutia sp. zn. 15D/203/2006 vyplynulo, že ak sa odsťahuje z rodinného domu č. XXX, žalobca je povinný jej do 6 mesiacov vyplatiť finančnú hotovosť 47.000 Sk, čo sa aj stalo a žalobca jej predmetnú hotovosť vyplatil, na strane druhej súd uviedol, že tento prípad subsumoval pod ustanovenie § 151p ods. 3 Občianskeho zákonníka, a teda, že náhrada za zrušenie vecného bremena jej už bola vyplatená. Poukazuje, že vecné bremeno bolo v jej prospech zriadené z dôvodu jej zdravotného stavu, pretože nikdy nemôže nadobudnúť vlastné bývanie a rodičovský dom predstavuje pre ňu jedinú životnú istotu na zabezpečenie bývania.

11. Odvolací súd prejednal odvolanie bez nariadenia pojednávania (§ 385 ods. 1 CSP) a rozsudkom z 31. mája 2022 č. k. 11Co/6/2022-239 rozsudok súdu prvej inštancie z 18. 11. 2019 č. k. 2C/126/2013-142 vo výrokoch I., II. a doplniací rozsudok z 12. 07. 2021 č. k. 2C/126/2013- 203 vo výroku I. potvrdil (výrokom I.), výrok II. doplnacieho rozsudku súdu prvej inštancie zrušil (výrokom II.) a žalobcovi priznal voči žalovanej nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 % (výrokom III.).

12. Z odôvodnenia rozsudku vyplýva, že odvolací súd skonštatoval, že odvolanie žalovanej nie je dôvodné a rozsudok súdu prvej inštancie je vecne správny. Dokazovaním, vykonaným súdom prvej inštancie, boli preukázané podmienky pre zrušenie vecného bremena v zmysle § 151p ods. 3 OZ. Žaloba umožňovala súdu prijať takýto záver, nakoľko súd každé podanie posudzuje podľa jeho obsahu (§ 124 ods. 1 CSP). Žalobca nemusel nárok právne kvalifikovať, právna kvalifikácia bola vecou súdu, v zmysle zásady „súd pozná právo“. Povinnosťou žalobcu bolo uviesť skutkové tvrdenia a vymedziť petit žaloby, t. j. určiť predmet konania. Žalobca v podanej žalobe výslovne uviedol, že sa domáha zrušenia vecného bremena, nakoľko odpadli dôvody, pre ktoré bolo zriadené, keď sa žalovaná odsťahovala do inej nehnuteľnosti a žalobca splnil podmienky dedičskej dohody. Tieto skutkové tvrdenia boli vykonanými dôkazmi preukázané (body 18. a 19. odôvodnenia).

13. Je nepochybné (bod 21. odôvodnenia), že na strane žalovanej nastala zmena pomerov, v dôsledku ktorej nastal hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného. V čase zriadenia vecného bremena bola žalovaná odkázaná na bývanie v dotknutej nehnuteľnosti. Následne žalovaná zmenila osobný stav, vydala sa a získala právo bývania v bytovom dome, kde bola v čase rozhodovania odvolacieho súdu prihlásená na trvalý pobyt. Za takýchto okolností nemožno spravodlivo trvať na tom, aby jej žalobca poskytoval nehnuteľnosť na účely bývania, keďže túto potrebu má uspokojenú.

14. V tejto súvislosti treba prihliadnuť aj na ostatné okolnosti, ktoré vyplývajú zo zistení súdu prvej inštancie - žalovaná mala nárok na spoluvlastnícky podiel z titulu dedenia predmetnej nehnuteľnosti zaťaženej vecným bremenom. Za tento podiel jej žalobca poskytol výplatok. Aj keď v dedičských dohodách, ktoré vecné bremeno založili, nebolo v právne perfektné forme dohodnuté obmedzenie vecného bremena na určitý čas, resp. rozvázovacia podmienka, z ostatných častí dedičskej dohody vyplynulo, že sa počítalo s bývaním žalovanej v nehnuteľnosti dočasne, do zabezpečenia vlastného bývania. Uvedené vyplynulo aj z výsluchu svedkov - súrodencov žalobcu a žalovanej.

15. Výdajom a odsťahovaním sa žalovanej do nehnuteľnosti, ku ktorej má samostatné právo bývania, došlo k zásadnej a trvalej zmene pomerov, pričom ďalšie trvanie vecného bremena, na ktoré žalovaná nebola odkázaná, by vyvolalo hrubý nepomer pri obmedzení užívania nehnuteľnosti žalobcom a výhodou oprávnenej (bod 22. rozsudku odvolacieho súdu).

16. Odvolací súd poukázal na to, že súdna prax došla k záveru, že ak bolo vecné bremeno zriadené bezodplatne, môže dôjsť k jeho zrušeniu bez náhrady.

17. V bode 25. odôvodnenia odvolací súd konštatoval, že zo skutkového stavu, zisteného súdom prvej inštancie, mu vyplynulo, že vecné bremeno bolo zriadené na základe dedičskej dohody bezodplatne. Žalobca prevzal rodičovskú nehnuteľnosť a zaviazal sa ustupujúcim dedičom - súrodencom, teda aj žalovanej, vyplatiť náhradu zodpovedajúcu hodnote ich dedičského podielu. Tak ako ostatným súrodencom, aj žalovanej bola náhrada zodpovedajúca hodnote jej dedičského podielu vyplatená.

18. Správne súd prvej inštancie poukázal na skutočnosť, že vyplatením náhrady za zrušené vecné bremeno by žalovaná získala výhodu oproti ostatným súrodencom, preto poskytnutie náhrady za zrušené vecné bremeno by bolo v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1 OZ). Na rozdiel od súdu prvej

inštancie odvolací súd konštatoval, že žalobca vyplatil žalovanej nie primeranú náhradu za zrušenie vecného bremena, ale výplatok z dedičstva, čo však medzi stranami nebola sporná skutočnosť (preto nenariaďoval pojednávanie).

19. Vo vzťahu k výroku II., ktorým zrušil výrok II. doplnacieho rozsudku súdu prvej inštancie, odvolací súd uviedol, že išlo o výrok nadbytočný, lebo o trovách už bolo rozhodnuté výkonom II. rozsudku, ktorý preto zrušil.

IV.

Dovolanie žalovanej

20. Rozsudok odvolacieho súdu napadla žalovaná (ďalej aj ako „dovolateľka“) dovolaním, ktorého prípustnosť vyvodzovala z § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Navrhla, aby dovolací súd zrušil rozhodnutie odvolacieho súdu v celom rozsahu a vec vrátil na ďalšie konanie.

21. Vo vzťahu k dôvodu dovolania podľa § 420 písm. f) CSP namietla záver odvolacieho súdu o správnosti rozhodnutia súdu prvej inštancie o zrušení vecného bremena aplikovaním § 151p ods. 3 OZ s odôvodnením, že z vykonaného dokazovania pred súdom prvej inštancie boli preukázané podmienky pre zrušenie vecného bremena, pričom žaloba umožňovala prijať súdu takýto záver, keďže každé podanie súd posudzuje podľa obsahu a žalobca nemusí svoj nárok právne kvalifikovať, nakoľko právna kvalifikácia je vecou súdu a povinnosťou žalobcu je uviesť skutkové tvrdenia a vymedziť petit žaloby.

22. S uvedeným tvrdením odvolacieho súdu dovolateľka nesúhlasila, nakoľko z podanej žaloby na zrušenie vecného bremena ako aj z vyjadrení (skutkových tvrdení) žalobcu jednoznačne vyplýva, že žalobca sa zrušenia vecného bremena po celý čas v konaní pred súdom domáhal z dôvodu splnenia rozvázovacej podmienky, ktorá podľa tvrdenia žalobcu mala byť dohodnutá v dohode dedičov. Takáto žaloba na zrušenie vecného bremena bola však neprípustná, preto ju súdy mali zamietnuť, nakoľko v prípade, že vecné bremeno malo zaniknúť splnením rozvázovacej podmienky súd už nemohol rozhodovať o zrušení vecného bremena. Rozhodnutie súdu o zrušení vecného bremena je rozhodnutím konštitutívnym a je možné len z dôvodu podľa § 151p ods. 3 OZ.

23. Podľa dovolateľky bol súd povinný v konaní o zrušenie vecného bremena zhodnotiť subjektívne i objektívne dôvody vedúce k trvalej zmene pomerov, ktoré priamo vyvolali hrubý nepomer medzi povinnosťou zaviazaného a výhodou oprávneného. Pri rozhodovaní o obmedzení alebo zrušení vecného bremena v dôsledku zmeny pomerov bolo potrebné vziať do úvahy všetky okolnosti veci; predovšetkým bolo potrebné zistiť, či došlo k zmene pomerov a v kladnom prípade posúdiť, nakoľko táto zmena mala vplyv na spôsob výkonu práva zodpovedajúceho vecnému bremenu, ako sa prejavila na užívaní nehnuteľnosti zaťaženej vecným bremenom, vziať do úvahy ujmu, ktorá oprávnenému vznikne v dôsledku obmedzenia alebo zrušenia vecného bremena za náhradu a porovnať ju s prípadnou ujmou vzniknutou vlastníkom zaťaženého pozemku v dôsledku zmeny pomerov. Právne významný je len hrubý nepomer, ktorý vznikol v dôsledku zmeny pomerov. I keď k zmene pomerov došlo a je daný i hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného, nie sú dané podmienky pre zrušenie vecného bremena, pokiaľ tento hrubý nepomer existoval už pred zmenou pomerov.

24. Z Civilného sporového poriadku vyplýva, že súd v konaní a pri rozhodovaní je povinný sa spravovať zásadou koncentrácie, pričom pri určovacích žalobách je viazaný návrhom žalobcu a tento návrh nemá právo prekročiť. Odvolací súd fakticky žalobe vyhovel z dôvodu existencie dôvodov pre zrušenie vecného bremena podľa § 151p ods. 3 OZ (zmene pomerov, ktoré mali priamo vyvolať hrubý nepomer medzi povinnosťou žalobcu a výhodou žalovanej), pričom samotný žalobca neuvádzal žiadne dôvody vedúce k trvalej zmene pomerov, ktoré mali priamo vyvolať hrubý nepomer medzi jeho povinnosťou a výhodou žalovanej. Existencia týchto dôvodov nebola v konaní pred súdom prvej inštancie žiadnym spôsobom preukazovaná, a preto je pre žalovanú prekvapivý záver odvolacieho súdu o existencii dôvodov pre zrušenie vecného bremena podľa § 151p ods. 3 OZ, keďže odvolací súd žiadnym spôsobom dokazovanie nezopakoval alebo nedoplnil.

25. Tým, že odvolací súd založil svoje rozhodnutie na existencii dôvodov pre zrušenie vecného bremena (trvalá zmena pomerov, hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného) na dôkazoch, ktoré súd prvej inštancie posúdil odlišne, t. j. ako dôkazy zakladajúce splnenie rozvázovacej podmienky, bez toho, aby odvolací súd zopakoval dokazovanie, resp. žalovanú vyzval, aby sa k uvedenému vyjadrila, došlo zo strany odvolacieho súdu k zásahu do práva žalovanej na spravodlivý súdny proces, ako aj k porušeniu zásady kontradiktórnosti konania.

26. Dovolací dôvod podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP vzhľadom na žalovanú v tom (podľa obsahu dovolania), že odvolací súd pri riešení právnej otázky „či súd môže podľa § 151p ods. 3 OZ rozhodnúť o zrušení vecného bremena bez priznania primeranej náhrady“ sa odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu vyslovenej jednoznačne, určito a zrozumiteľne v rozhodnutí Najvyššieho súdu ČSSR z 22. mája 1967 sp. zn. 5Cz/44/67, ktoré bolo publikované v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk (1964-1974) pod č. 110 (R 110/1967), ktorého právna veta k výkladu § 506 ods. 2 OZ znie: Z citovaného zákonného ustanovenia vyplýva, že súd môže rozhodnúť o obmedzení alebo zrušení vecného bremena, avšak vždy za primeranú náhradu. Ustanovenie § 151p ods. 3 OZ v platnom znení je podľa dovolateľky zhodné s ustanovením § 506 ods. 2 OZ, preto je výklad tohto ustanovenia stále použiteľný aj na teraz platné ustanovenie § 151p ods. 3 OZ. Odvolací súd založil svoje rozhodnutie na právnom názore, že ak bolo vecné bremeno dojednané bezodplatne, môže dôjsť k zrušeniu vecného bremena bez náhrady. Nesprávnosť tohto posúdenia žalovaná videla v tom, že je v rozpore s ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu vyslovenou v rozhodnutí R 110/67, ktoré je pre posúdenie tejto sporovej veci zásadným rozhodnutím. Z uvedeného rozhodnutia vyplynulo, že súd môže rozhodnúť o obmedzení alebo zrušení vecného bremena, avšak vždy za primeranú náhradu.

27. Podľa názoru žalovanej rozhodnutím odvolacieho súdu došlo k odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu aj vo vzťahu k rozhodnutiu Najvyššieho súdu SSR z 27. 06. 1972 sp. zn. Cpj 57/71 publikovanému v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk č. 65 (R 65/1972) ako aj vo vzťahu k rozhodnutiu Najvyššieho súdu SSR z 37/1985 (Zo správy a rozhodovaní súdov vo veciach susedských vzťahov, prejednávanej občianskoprávnym kolégiom Najvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky, Cpj 67/84 a schválenej plénom Najvyššieho súdu SSR z 23. 05. 1985, Pls 1/85), z ktorých vyplýva, že primeraná náhrada nemusí pozostávať vždy iba z peňažného plnenia, ale môže ňou byť aj vytvorenie stavu, ktorý zabezpečí plnohodnotné uspokojenie potrieb žalovaného iným spôsobom, než je doterajší výkon oprávnenia vyplývajúceho z vecného bremena (R 65/1972). Nemožno však považovať za správny právny názor, podľa ktorého za „primeranú náhradu“ možno považovať už skutočnosť, že súd v súvislosti s obmedzením vecného bremena sčasti ponechal vecné bremeno a obmedzil iba jeho rozsah čo do spôsobu jeho výkonu (R 37/1985). V tomto smere žalovaná poukázala na skutočnosť, že predmetné vecné bremeno bolo v jej prospech zriadené z dôvodu jej zdravotného stavu (invalidita od narodenia), pretože nikdy nemôže nadobudnúť vlastné bývanie a rodičovský dom (právo doživotného bývania) predstavuje pre ňu jedinú životnú istotu na zabezpečenie bývania. Žalovaná nemá a ani nikdy nemala vlastné bývanie, nakoľko býva v nájomnom byte, ktorý jej neposkytuje istotu bývania.

28. Podľa názoru žalovanej rozhodnutím odvolacieho súdu došlo k odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu aj vo vzťahu k rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 1. novembra 2013 sp. zn. 1Cdo/192/2006, v ktorom sa dovolací súd venoval kritériám rozhodujúcim pre stanovenie výšky peňažnej náhrady pri zrušení vecného bremena doživotného bývania. Za nesprávne kritériá považoval spôsob zabezpečenia budúceho bývania oprávnenej osoby (teda výšku kúpnej ceny za jednoizbový byt, pretože vecné bremeno sa viazalo k jednoizbovému bytu), dĺžku výkonu práva zodpovedajúcemu vecnému bremenu, ani okolnosť, že oprávnená z vecného bremena ako pôvodná vlastníčka zaťaženej nehnuteľnosti pri vzniku vecného bremena získala za zaťaženie nehnuteľnosť kúpnu cenu. Podľa Najvyššieho súdu Slovenskej republiky: „významné z hľadiska správneho rozhodnutia o tejto náhrade je zistenie, aký je majetkový prospech vlastníka (spoluvlastníkov) zaťaženej nehnuteľnosti a majetkový dôsledok u oprávneného, vychádzajúc z toho, že právo z vecného bremena spočíva v bezplatnom doživotnom bývaní. Vzhľadom na tento charakterizujúci účel (výhodu oprávnenej z vecného bremena) mali byť majetkové dôsledky prejavujúce sa v zrušení vecného bremena u účastníkov zisťované ako možnosť získania nájomného odporcami pri prenájme nehnuteľnosti, u navrhovateľky ako finančná povinnosť uhrádzať nájomné za užívanie podobnej nehnuteľnosti alebo bytu. Súd pri úvahe o primeranej náhrade nie je viazaný návrhom, čo znamená, že nie je vylúčená jednorazová peňažná náhrada, ale ani poskytovanie opakujúceho sa peňažného plnenia. Nemožno opomenúť, že náhrada má byť síce primeraná, táto adekvátnosť však neznamená, že by náhrada musela úplne (rovnocenne a v celom rozsahu) vyvážiť hodnotu práva zodpovedajúcemu zrušenému vecnému bremenu.“

29. S poukázaním na označené rozhodnutia bolo podľa žalovanej nevyhnutné, aby súd pri zrušení vecného bremena vždy určil aj primeranú náhradu, nakoľko ustanovenie § 151p ods. 3 Občianskeho zákonníka treba vykladať tak, že pri obmedzení alebo zrušení vecného bremena súd musí vždy určiť aj primeranú náhradu, a to bez ohľadu na to, či vecné bremeno bolo zriadené za odplatu alebo bezodplatne.

Z uvedených dôvodov žalovaná navrhla, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

30. Z vyjadrenia žalobcu k dovolaniu vyplynulo, že postup a rozsudok odvolacieho súdu považuje za správny, preto navrhol dovolanie žalovanej zamietnuť.

V.

Dovolacie konanie

31. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podal v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) účastník konania zastúpený v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorého neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolaniu treba vyhovieť.

32. Najvyšší súd opakovane vyjadril záver, v zmysle ktorého právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšej inštancie, sa v civilnom sporovom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých môže súd konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane dovolacieho konania. Otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu.

33. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

Podľa § 420 písm. f) CSP dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak sú nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

34. Pojemným znakom vady zmätočnosti uvedenej v ustanovení § 420 písm. f) CSP je, že k nej došlo nesprávnym „procesným“ postupom súdu, ktorý znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Pojem „procesný postup“ bol vysvetlený už vo viacerých rozhodnutiach najvyššieho súdu tak, že sa ním rozumie faktická, vydaniu konečného rozhodnutia predchádzajúca činnosť alebo nečinnosť súdu, teda sama procedúra prejednávania veci (to, ako súd viedol konanie), znemožňujúca strane sporu (v mimosporových konaniach stále účastníkovi konania) realizáciu jej procesných oprávnení a mieriaca možnosti jej aktívnej účasti na konaní (tu porovnaj R 129/1999 a sp. zn. 1Cdo/202/2017, 2Cdo/162/2017, 3Cdo/22/2018, 4Cdo/87/2017, 5Cdo/112/2018, 7Cdo/202/2017 a 8Cdo/85/2018). Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestranom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrovanou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky.

35. Hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu uvedenú v § 420 písm. f) CSP, sú a) zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b) nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia.

36. V danom prípade dovolateľka dôvodnosť dovolania odvodila z § 420 písm. f) CSP, keď porušenie práva na spravodlivý proces, ktorým malo byť znemožnené uskutočňovať jej patriace procesné práva, oprela v prvom rade o tvrdenie, že odvolací súd rozhodol o zrušení vecného bremena napriek tomu, že žalobca tvrdil splnenie rozvázovacej podmienky podľa dohody dedičov, teda že vecné bremeno zaniklo; v takom prípade však žaloba o zrušenie vecného bremena nie je prípustná a súd ju mal preto zamietnuť, lebo v zmysle zásady koncentrácie pri určovacích žalobách je súd viazaný návrhom žalobcu a tento návrh nemá právo prekročiť. V tejto časti dovolací súd vyhodnotil dovolanie podľa § 420 písm. f) CSP ako nedôvodné, keďže z obsahu žaloby je zjavné, že žalobca sa domáhal zrušenia vecného bremena, keď za splnenie rozvázovacej podmienky zrušenia vecného bremena považoval vyplatenie dedičského

podielu.

37. Tvrdenie o porušení práva na spravodlivý proces (§ 420 písm. f) CSP), ktorým malo byť znemožnené uskutočňovať jej patriace procesné práva, dovolateľka oprela aj o to, že odvolací súd v rozpore so zásadou kontradiktórnosti založil svoje rozhodnutie na prekvapivom závere o existencii dôvodov na zrušenie vecného bremena na základe konštatovanej trvalej zmeny pomerov a hrubom nepomere medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného, hoci žalobca neuvádzal žiadne dôvody vedúce k trvalej zmene pomerov, majúce vyvolať hrubý nepomer medzi jeho povinnosťou a výhodou žalovanej z vecného bremena, keď existencia takých dôvodov nebola v konaní pred súdom prvej inštancie žiadnym spôsobom preukazovaná. Dôkazy zakladajúce splnenie rozvázovacej podmienky posúdil odlišne od ich posúdenia súdom prvej inštancie bez toho, aby zopakoval dokazovanie, resp. žalovanú vyzval, aby sa k uvedenému vyjadrila.

38. Právo na spravodlivý súdny proces je jedným zo základných práv a do obsahu tohto práva patrí viacero samostatných subjektívnych práv a princípov. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom.

Podľa § 187 ods. 2 CSP dôkazným prostriedkom je najmä výsluch strany, výsluch svedka, listina, odborné vyjadrenie, znalecké dokazovanie a obhliadka. Ak nie je spôsob vykonania dôkazu predpísaný, určí ho súd.

Podľa § 188 ods. 1 CSP súd vykonáva dôkazy na pojednávaní.

Podľa § 191 ods. 1 CSP dôkazy súd hodnotí podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti; pritom starostlivo prihliada na všetko, čo vyšlo počas konania najavo. Postup súdu pri vykonaní dokazovania výsluchom svedka upravuje Civilný sporový poriadok v ustanoveniach § 196 až § 203.

Podľa § 204 CSP dôkaz listinou sa vykoná tak, že súd listinu alebo jej časť prečíta alebo oznámi jej obsah; to neplatí, ak ide o listinu, ktorej odpis bol strane sporu v priebehu konania doručený a ak listina alebo jej obsah neboli protistranou spochybnené.

Podľa § 378 ods. 1 CSP na konanie na odvolacom súde sa primerane použijú ustanovenia o konaní pred súdom prvej inštancie, ak tento zákon neustanovuje inak.

Podľa § 383 CSP odvolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil súd prvej inštancie okrem prípadov, ak dokazovanie zopakuje alebo doplní.

Podľa § 384 ods. 1 CSP ak má odvolací súd za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakuje sám.

Na prejednanie odvolania nariadi odvolací súd pojednávanie vždy, ak je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie alebo to vyžaduje dôležitý verejný záujem (§ 385 ods. 1 CSP).

39. Z vyššie citovaných ustanovení vyplýva, že ak odvolací súd ako súd opravný v rámci preskúmavania rozhodnutia súdu prvej inštancie dôjde k záveru, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie vykonané súdom prvej inštancie zopakuje. Uvedená povinnosť odvolacieho súdu vyplýva z princípu priamosti; odvolací súd teda nemôže dôkazy vykonané súdom prvej inštancie sám len prehodnotiť. O nové hodnotenie dôkazov ide tam, kde má odvolací súd iný názor na spoľahlivosť dôkazného prostriedku. Zároveň, ak chce odvolací súd vstúpiť do procesu modifikácie skutkového stavu, na ktorom je rozhodnutie súdu prvej inštancie založené, obligatórne musí byť nariadené odvolacie pojednávanie (Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol., Civilný sporový poriadok, Komentár, Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1279, 1287).

40. Úvahy odvolacieho súdu o správnosti skutkových záverov súdu prvej inštancie sú značne obmedzené, keďže v zásade je viazaný skutkovým stavom zisteným súdom prvej inštancie. V prípade pochybností o správnosti súdom prvej inštancie zisteného skutkového stavu má odvolací súd možnosť dospieť k iným skutkovým záverom, ak tieto vyplývajú z poznatkov, ktoré odvolací súd sám získal tak, že opakovane dôkazy vykonané súdom prvej inštancie alebo vykonal nové dôkazy.

41. Podmienenie zmeny skutkových záverov ustálených súdom prvej inštancie opakováním alebo vykonaním nových dôkazov, vyplýva z požiadavky rešpektovať zásadu priamosti a ústnosti civilného konania, ktorá má pre odvolacie konanie rovnaký význam a následky, ako pre súd prvej inštancie. Zásada priamosti je dôležitá nielen pre zisťovanie skutkového základu rozhodnutia, ale aj pre odchýlenie sa od skutkových zistení súdu prvej inštancie. Pri opakovaní a doplnení dokazovania je uvedená zásada

oproti konaniu pred súdom prvej inštancie ešte sprísnená, pričom pre opakovanie dôkazov platia tie isté procesné postupy, ako pri vykonávaní pôvodného dôkazu (uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4Cdo/98/2017).

42. V danej veci vyplatenie sumy 1.560,11 eur (47.000 Sk) žalobcom žalovanej súd prvej inštancie vyhodnotil tak, že išlo o vyplatenie primeranej náhrady za zrušenie vecného bremena. Odvolací súd, na rozdiel od súdu prvej inštancie, vyplatenie uvedenej sumy vyhodnotil rozdielne, a to ako vyplatenie sumy rovnajúcej sa jej priznanému podielu na dedičstve; to znamená, že dospel k záveru, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam. V zmysle § 384 ods. 1 CSP preto mal dokazovanie v potrebnom rozsahu vykonať sám. To, že odvolací súd takto nepostupoval a vo veci rozhodol bez nariadenia pojednávania, vyhodnotil dovolací súd ako nesprávny procesný postup, ktorým bolo žalovanej znemožnené uplatnenie jej patriacich procesných práv v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Z toho dôvodu dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 449 ods. 1 CSP v spojení s § 390 písm. b) CSP), pričom sa už nezaoberal dovolacím dôvodom podľa § 421 CSP.

43. V ďalšom konaní odvolací súd na účely rozhodnutia v súlade s § 151 ods. 3 OZ doplní dokazovanie v potrebnom rozsahu a vo veci rozhodne znovu. V novom rozhodnutí rozhodne aj o nároku na náhradu trov dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

44. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.